

Asia

OSA; Asetusehdotus sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä ja direktiiviehdotus yhdenmukaisista säännöistä koskien laillisten edustajien nimittämistä todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa

Kokous

U/E/UTP-tunnus

U 33/2018 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio on 17.4.2018 antanut ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä (COM(2018) 225 final). Ehdotus on osa komission samana päivänä hyväksymiä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on toteuttaa toimia terroristien ja muiden rikollisten toimintatapojen ja -tilan rajoittamiseksi. Ehdotuksen kanssa samanaikaisesti on annettu ehdotus direktiiviksi yhtenäisistä säännöistä koskien laillisten edustajien nimittämistä todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa (COM(2018) 226 final).

Tämänhetkisen tiedon mukaan 6.-7.12.2018 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa jäsenvaltioilta tiedustellaan, hyväksyvätkö nämä neuvoston yleisnäkemyksen asetusehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten. Työryhmätason keskusteluja ehdotuksen sisällöstä jatketaan vielä tulevana viikkoina, jotta mahdollisimman moni jäsenvaltio voisi hyväksyä yleisnäkemyksen. Joulukuun oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa ei ole tarkoituksena hyväksyä neuvoston yleisnäkemystä direktiiviehdotuksesta.

Suomen kanta

Teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin. On tärkeää jatkaa työtä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamiseksi erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Rikostorjunnan tehostamisessa on kuitenkin huolehdittava myös henkilötietojen suojan ja muiden perusoikeuksien asianmukaisesta turvaamisesta sekä valtioiden täysivaltaisuuden huomioon ottamisesta.

Suomi voi hyväksyä neuvoston yleisnäkemyksen asetusehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten edellyttäen, että sääntely palveluntarjoajille osoitetuista tehtävistä ja asemasta muuttuu merkittäväällä tavalla alkuperäisessä ehdotuksessa säännelystä. Olennaista on, että ainakin luottamuksellisen viestinnän suojan kannalta merkittävimpiin tietoihin kohdistuvat tiedon luovuttamista koskevat määräykset, jotka koskevat muuta kuin määräyksen antajavaltiossa asuvaa henkilöä, voitaisiin normaalisti arvioida palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisten

toimesta. Tällaisten viranomaisten tulisi siksi saada tieto määräyksistä ja näiden tekemällä arvioinnilla tulisi myös olla todellista merkitystä sen kannalta, voidaanko tietoa luovuttaa toiseen jäsenvaltioon tai voiko tietoa hankkiva valtio käyttää tietoa rikosprosessissa.

Lopullisen sääntelyn ei tulisi johtaa siihen, että toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisilla olisi mahdollisuus saada suomalaisten yksityiselämän ja viestinnän luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja silloin, kun se ei ole Suomen perustuslain tai Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan sallittua. Neuvotteluissa tulee lisäksi varmistaa, että asetusehdotuksen lopullinen teksti on asianmukainen ehdotuksen oikeusperustan kannalta.

Pääasiallinen sisältö

Alkuperäiset ehdotukset

Asetusehdotuksessa säännellään, miten ja millä edellytyksillä jäsenvaltion lainvalvontaviranomainen voisi suoraan velvoittaa Euroopan unionin alueella palveluita tarjoavan palveluntarjoajan toimittamaan tai säilyttämään palveluntarjoajan hallussa olevan tietyn sähköisessä muodossa olevan tiedon käytettäväksi todistusaineistona käynnissä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä, ilman toisen jäsenvaltion viranomaisten tekemää arviointia. Kysymys voisi olla esimerkiksi sähköpostia koskevista sisältö- tai lähetystiedoista. Ehdotuksella ei ole tarkoitettu vaikuttavan jäsenvaltioiden sisäisiin menettelyihin, joissa on kysymys lainvalvontaviranomaisen oikeuksista velvoittaa samassa jäsenvaltiossa toimivaa palveluntarjoajaa luovuttamaan tietoja.

Ehdotuksen mukaan palveluntarjoaja voisi vastustaa saamaansa määräystä muun muassa sillä perusteella, jos määräys ei ole asetuksen mukainen tai jos on selvää, että määräyksen täytäntöönpano olisi selvästi perusoikeuskirjan vastaista tai että määräyksessä olisi selvästi kyse asetuksen väärinkäytöstä (manifestly abusive). Jos palveluntarjoaja kieltäytyisi määräyksen täytäntöönpanosta, palveluntarjoajan sijaintivaltion toimivaltainen viranomainen tulisi mukaan menettelyyn ja ratkaisisi, pannaanko määräys täytäntöön.

Asetukseen liittyvässä direktiiviehdotuksessa säännellään palveluntarjoajien laillisten edustajien nimittämistä yhteen tai useampaan jäsenvaltioon, jotta näille edustajille voitaisiin toimittaa todistusaineiston toimittamista koskevia pyyntöjä ja määräyksiä. Direktiiviehdotusta ei ole rajoitettu vain asetusehdotuksen soveltamisen tilanteisiin, vaikka direktiiviehdotus onkin annettu ja sitä käsitellään yhdessä asetusehdotuksen kanssa. Joulukuun oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa ei ole tarkoituksena hyväksyä neuvoston yleisnäkemyistä direktiiviehdotuksesta.

Tarkemmin alkuperäisten asetus- ja direktiiviehdotusten sisältöä on käsitelty näitä koskevassa U-kirjelmässä (U 33/2018 vp).

Asetusehdotukseen neuvotteluissa tehdyt keskeisimmät muutokset

Ehdotuksia on käsitelty aktiivisesti työryhmätasolla, jossa keskeisimmäksi kysymykseksi on noussut, että asetusehdotuksessa palveluntarjoajille on ehdotettu varsin laajaa vastuuta oikeudellisesta harkinnasta näiden toteuttaessa toisen jäsenvaltion viranomaisen antamaa määräystä. Palveluntarjoajilla tässä suhteessa olevaa harkintavaltaa onkin neuvotteluiden perusteella jossain määrin rajattu muuttamalla erityisesti 9 ja 14 artiklan tätä koskevaa sääntelyä. Vastaavasti neuvotteluiden perusteella on liikenne- ja sisältötietojen osalta

kasvatettu palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisen roolia määräysten arvioinnissa. Tältä osin merkitystä on muun ohessa annettu sille, asuuko määräysten tarkoittaman tiedon kohteena oleva henkilö määräyksen antajavaltiliossa.

Liikennetietojen osalta muutoksia on tässä suhteessa tehty ennen kaikkea 5 artiklan 7 kohtaan. Kohdan perusteella liikennetietoja koskevaa määräystä antaessaan määräyksen antavan viranomaisen tulisi tietyissä tilanteissa pyrkiä selventämään kyseistä tietoa koskevia epäilyjään olemalla yhteydessä palveluntarjoajan sijaintivaltioon. Mainittu yhteydenpitovelvoite olisi olemassa, jos määräyksen antavalla viranomaisella olisi perusteltu syy epäillä, että määräyksen tarkoittaman tiedon kohteena oleva henkilö ei asu määräyksen antavassa valtiossa. Lisäksi tällä tulisi olla perusteltu syy epäillä, että määräyksen tarkoittamaa tietoa koskevat palveluntarjoajan sijaintivaltion lainsäädännön säännökset erioikeuksista tai vapauksista tai että tiedon luovuttaminen voisi vaikuttaa palveluntarjoajan sijaintivaltion perustavanlaatuisiin intresseihin. Jos mainitut epäilykset osoittautuisivat yhteydenpidon perusteella todellisiksi, nämä pitäisi ottaa huomioon vastaavasti kuin jos ne perustuisivat antajavaltion kansalliseen lainsäädäntöön.

Sisältötietojen osalta muutoksia on tässä suhteessa tehty ennen kaikkea lisäämällä asetusehdotukseen uusi 7a artikla palveluntarjoajan sijaintivaltion toimivaltaisen viranomaisen notifikaatiosta tilanteissa, joissa määräyksen antavalla viranomaisella on perusteltua syytä epäillä, että määräysten tarkoittaman tiedon kohteena oleva henkilö ei asu määräyksen antavassa valtiossa. Palveluntarjoajan sijaintivaltion toimivaltainen viranomainen voisi tämän jälkeen kolmen päivän määräajan kuluessa ilmoittaa, jos määräyksen tarkoittamaa tietoa koskevat palveluntarjoajan sijaintivaltion lainsäädännön säännökset erioikeuksista tai vapauksista tai jos tiedon luovuttaminen voisi vaikuttaa palveluntarjoajan sijaintivaltion perustavanlaatuisiin intresseihin. Saatuaan tällaisen ilmoituksen määräyksen antavan viranomaisen tulisi ottaa nämä huomioon vastaavasti kuin jos ne perustuisivat antajavaltion kansalliseen lainsäädäntöön.

Muilta osin neuvotteluissa on ehdotettu muutoksia esimerkiksi soveltamisalaa koskevaan 3 artiklaan, jossa soveltamisalaa on yhtäältä hiukan tarkennettu sekä toisaalta laajennettu lisäämällä siihen mahdollisuus käyttää asetuksen tarkoittamia määräyksiä sellaisten vankeusrangaistusten täytäntöönpanon varmistamiseen, joita ei ole annettu poissaolomenettelyissä. Toimivaltaisia viranomaisia koskevaan 4 artiklaan on lisätty säännökset poikkeuksesta vahvistamismenettelyyn kiiretilanteissa, joissa tulisi kuitenkin hakea ja saada jälkikäteinen vahvistus. Lisäksi artiklaan on lisätty sääntelyä mahdollisuudesta nimittää keskusviranomainen yhteistyössä avustamiseen. Edellytyksiä määräysten antamiselle koskevaa 5 artiklaa on yhtäältä hiukan tarkennettu sekä toisaalta laajennettu vastaavasti kuin edellä on todettu 3 artiklan osalta. Määräysten toimittamista koskevia 8 ja 9 artikloita on muutettu edellyttämällä, että määräyksiä koskeva lomake olisi toimitettava tavalla, joka on turvallinen ja luotettava siten, että määräyksen vastaanottaja voi varmistua lomakkeen oikeellisuudesta. Lisäksi 9 artiklasta on edellä todetun mukaisesti poistettu palveluntarjoajan oikeudellista harkintaa edellyttäneitä kohtia ja artiklaa on muutenkin tarkennettu.

Luottamuksellisuutta ja informointia koskevaan 11 artiklaan on tehty muutoksia, joilla pyritään ennen kaikkea varmistamaan rikostutkinnan vaarantumattomuus. Ehdotuksen 18 artikla koskien täytäntöönpanovaltion kansallisen lain mukaisten erioikeuksien tai vapauksien turvaamista on siirretty uudeksi 12a artiklaksi ja siinä on aikaisempaa enemmän korostettu, että tällaiset seikat tulee ottaa huomioon koko rikosprosessin ajan määräyksen antajavaltiliossa. Asetusehdotukseen on lisätty uusi 12b artikla siitä, missä määrin määräyksillä hankittua näyttöä saa käyttää muissa menettelyissä kuin niissä, joihin se on hankittu ja missä määrin tällaista tietoa saa luovuttaa edelleen muille

jäsenvaltioille tai kolmansille maille. Keskustelu jatkuu edelleen myös ehdotuksen 13 artiklasta koskien seuraamuksia, joita jäsenvaltioissa tulee olla käytössä tapauksissa, joissa asetuksen 9, 10 tai 11 artiklaa on rikottu. Artiklaa on tarkennettu korostamalla siinä tarkoitettujen vain hallinnollisia seuraamuksia ja lisäksi sen uusimmassa luonnoksessa tiedustellaan, kannattavatko jäsenvaltiot tällaisten seuraamusten yhdenmukaistamista jäsenvaltioissa jollakin tavalla. Ehdotuksen 14 artiklaa määräyksen täytäntöönpanomenettelystä on muutettu pyrkien vähentämään palveluntarjoajan vastuuta harkinnasta. Lisäksi on poistettu määräystä täytäntöönpanossa harkittava peruste siitä, olisiko määräyksen täytäntöönpano selvästi Euroopan unionin perusoikeuskirjan vastaista tai olisiko määräyksessä selvästi kyse asetuksen väärinkäytöstä (manifestly abusive). Viime mainitun osalta jotkut ovat neuvotteluissa katsoneet, että kaikkia jäsenvaltioita velvoittavat joka tapauksessa perusoikeuskirjan säännökset eikä näitä siksi tule asetuksessa tässä kohdin toistaa.

Ehdotuksen 15 ja 16 artikla on yhdistetty uudeksi 16 artiklaksi koskien tilannetta, jossa eurooppalaisen esittämismääräyksen vastaanottajataho arvioi, että määräyksen noudattaminen olisi ristiriidassa EU:n ulkopuolisen valtion lainsäädännön kanssa. Erottelua ei enää tehtäisi sen perusteella, johtuuko tällainen ristiriita tarpeesta suojella yksilöiden perustavanlaatuisia oikeuksia tai kyseisen EU:n ulkopuolisen valtion perustavanlaatuisia, kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyviä intressejä, vai muista syistä. Erottelu olisi kuitenkin edelleen jossakin määrin näkyvissä harkintaan liittyvässä 16 artiklan 5 kohdassa. Lisäksi muutoksena olisi, että missään tilanteissa määräyksen antajavaltion viranomaisen ei olisi velvoitettu tiedustelemaan EU:n ulkopuolisen valtion viranomaisen kantaa asiaan, vaikka tähän olisi edelleenkin normaalisti mahdollisuus.

Oikeussuojakeinoja koskevaa 17 artiklaa ei ole muutettu merkittävällä tavalla. Tilastointivelvoitteita koskevaan 19 artiklaan on lisätty palveluntarjoajille mahdollisuus kerätä tilastoja, jotta näitä voitaisiin toimittaa komissiolle. Loppusäännöksissä huomiota voidaan kiinnittää 23 artiklaan, jonka perusteella jäsenvaltioiden viranomaiset voisivat jatkaa asetuksen kattamissa tilanteissa eurooppalaista tutkintamääräystä (EIO) koskevan direktiivin 2014/41/EU lisäksi myös muiden kansainvälisten sopimusten ja järjestelyjen soveltamista, sekä 25 artiklaan, jossa asetuksen täytäntöönpanoaikaa ehdotetaan pidennettäväksi kahteen vuoteen.

PJ on edelleen ilmoittanut harkitsevansa esimerkiksi 2 artiklan mukaisen palveluntarjoajan määritelmän sisältöä ja keskustelut myös muista edellä mainituista merkittävämmistä kysymyksistä jatkuvat työryhmätasolla edelleen.

Neuvotteluissa ei ole päädytty laajentamaan alkuperäisen ehdotuksen soveltamisalaa lisäämällä asetusehdotukseen sääntelyä myös niin sanottua suoraa pääsyä koskevista tilanteista tai reaaliaikaisen tiedonhankinnan muodoista.

Neuvotteluissa on toistaiseksi tehty varsin vähän muutoksia direktiiviehdotukseen neuvottelujen keskittyessä asetusehdotuksen sääntelyyn.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Asetusehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 82 artiklan 1 kohtaan, jonka mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on: a) laatia sääntöjä ja menettelyjä kaikenmuotoisten tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten tunnustamisen varmistamiseksi koko unionissa; b) ehkäistä ja ratkaista jäsenvaltioiden

välisiä tuomioistuimen toimivaltaa koskevia ristiriitoja; c) tukea tuomareiden ja oikeuslaitoksen henkilöstön koulutusta; d) helpottaa jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten tai vastaavien viranomaisten yhteistyötä rikosasioiden käsittelyn ja päätösten täytäntöönpanon yhteydessä. Oikeusperusta mahdollistaa sekä asetusten että direktiivien käytön säädösinstrumenttina.

Neuvoston oikeuspalvelu on 18.5.2018 pidetyssä CATS-kokouksessa alustavana arvionaan lausunut, että asetusehdotuksen oikeusperusta on asianmukainen.

Direktiiviehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sijoittautumisoikeutta koskevaan 53 artiklaan, jonka 1 kohdan mukaan helpottaakseen itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ryhtymistä ja toimintaa itsenäisenä ammatinharjoittajana Euroopan parlamentti ja neuvosto antavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen direktiivejä tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroisesta tunnustamisesta sekä itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ryhtymistä ja toimintaa itsenäisenä ammatinharjoittajana koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta. Lisäksi direktiiviehdotuksen oikeusperustana on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen palveluiden vapaata liikkuvuutta koskeva 62 artikla, jonka mukaan mitä sopimuksen sijoittautumisoikeutta koskevassa 51–54 artiklassa määrätään, sovelletaan mutatis mutandis palveluita koskevan luvun määräyksiin.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa (EP) vastuuvaliokunta on kansalaisoikeuksien ja vapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE), jossa asian esittelijä on Birgit Sippel (S&D). EP:n kanta ehdotuksiin ei vielä ole tiedossa, mutta tiedossa on, että asian esittelijä ja ainakin osa muista poliittisista ryhmistä suhtautuu ehdotuksiin suhteellisen varauksellisesti.

Kansallinen valmistelu

Ehdotukset on 20.4.2018 lähetetty 9.5.2018 päättyneelle kansalliselle lausuntokierrokselle seuraaville tahoille, joista tähdellä (*) merkityt ovat lausuneet: Auktorisoidut lakimiehet ry, Elinkeinoelämän keskusliitto ry *, FiCom ry, Finnet-liitto ry, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus *, Keskusrikospoliisi *, Lapin syyttäjänvirasto, Liikenne- ja viestintäministeriö *, Oulun käräjäoikeus, Poliisihallitus *, Professori Juha Lavapuro, Professori Sakari Melander *, Sisäministeriö *, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Yrittäjät ry, Teknologiateollisuus *, Tulli *, Työ- ja elinkeinoministeriö, Ulkoministeriö, Valtakunnansyyttäjänvirasto *, Valtiovarainministeriö, Viestintävirasto.

Ehdotuksia koskeva U-kirjelmäluonnos on käsitelty 22.-24.5.2018 oikeus- ja sisäasiat - jaoston (EU7), viestintäjaoston (EU19) ja oikeudellisten kysymysten jaoston (EU35) kirjallisessa menettelyssä ja käsittelyn perusteella muokattu U-kirjelmä (U 33/2018 vp) on toimitettu eduskuntaan 7.6.2018.

Nyt kysymyksessä oleva U-jatkokirje on käsitelty 13.-14.11.2018 oikeus- ja sisäasiat - jaoston (EU7) kirjallisessa menettelyssä.

Eduskuntakäsittely

Eduskunnan erikoisvaliokunnat ovat antaneet lausuntonsa U-kirjelmästä U 33/2018 vp: HaVL 18/2018 vp, PeVL 23/2018 vp, LaVL 16/2018 vp, LiVL 16/2018 vp.

Erikoisvaliokunnat ovat perustuslakivaliokuntaa lukuun ottamatta yhtyneet täydennyksin valtioneuvoston kantoihin.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on ehdotuksesta annettua U-kirjelmää U 33/2018 vp koskevassa lausunnossaan esittänyt, että valtioneuvoston kannasta poiketen Suomen ei tule hyväksyä asetuksen ehdotettua sääntelyä palveluntarjoajille osoitetuista tehtävistä ja asemasta. Ottaen huomioon perusoikeuksien toteutumisen ja perustuslain 124 §:n sääntelyn valiokunta on korostanut sen jäsenvaltion viranomaisten asemaa, jossa toimivalta palveluntarjoajalta tietoja pyydetään.

Eduskunnan suuri valiokunta hyväksyi 28.9.2018 eduskunnan kannan SuVEK 100/2018 vp:

Valtioneuvoston ja erikoisvaliokuntien tavoin suuri valiokunta tukee ehdotuksien tavoitteita tehostaa ja nopeuttaa sähköisen todistusaineiston saatavuutta rikosoikeudellisissa menettelyissä rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että ehdotuksien jatkovalmistelussa on kuitenkin huolellisesti arvioitava siitä, miten tämän tavoitteen saavuttamiseksi valikoituvat keinot ovat yhteen sovitettavissa perusoikeuksien, kuten yksityiselämän, henkilötietojen ja luottamuksellisen viestin suojan, sekä valtioiden täysivaltaisuuden kanssa. Suuri valiokunta kiinnittää erityistä huomiota perustuslakivaliokunnan asiaa koskeviin valtiosääntöisiin reunaehtoihin, jotka on otettava huomioon asiaa koskevissa jatkoneuvotteluissa. Ongelmallisina kysymyksinä suuri valiokunta pitää erityisesti palveluntarjoajille ehdotettua laajaa vastuuta oikeudellisessa harkinnassa ja asetusehdotukseen nykymuodossaan sisältyvää toimintamallia toisen jäsenvaltion viranomaisen ja palveluntarjoajan välisestä yhteydenpidosta. Erikoisvaliokuntien tavoin suuri valiokunta katsoo, että ehdotusten jatkovalmisteluissa sen jäsenvaltion, jossa toimivalta palveluntarjoajalta tietoja pyydetään, viranomaisten roolia ja asemaa on vahvistettava. Tämä edellyttää, että tämän jäsenvaltion viranomaiset saavat tiedon määräyksistä ja voivat oman lainsäädäntönsä huomioon ottaen vaikuttaa siihen, voiko tietoa hankkiva jäsenvaltio käyttää tietoa rikosprosessissa. Edellä esitetyn perusteella suuri valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyn täsmennyksin.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Lainsäädännöllisesti EU:n asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta, joka ei pääsääntöisesti edellytä kansallista täytäntöönpanosääntelyä. Jos asetus hyväksyttäisiin ehdotetun mukaisena, asialla olisi alustavan arvioinnin perusteella kuitenkin merkitystä useiden kansallisen lain säännösten kannalta. Direktiivissä tarkoitetut velvoitteet ovat lähtökohtaisesti Suomen lainsäädännölle uusia ja edellyttäisivät tästä johtuen uutta kansallista sääntelyä.

Asetus- ja direktiiviehdotuksissa tarkoitetut asiat eivät alustavan arvion mukaan vaikuttaisi kuuluvan maakunnan lainsäädäntövaltaan.

Ehdotusten suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön samoin kuin arviota Ahvenanmaan toimivallasta käsitellään tarkemmin ehdotuksia koskevassa U-kirjelmässä.

Taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksilla on tarkoitus tehostaa ja nopeuttaa huomattavasti lainvalvontaviranomaisten rajat ylittävää pääsyä sähköiseen todistusaineistoon. Ehdotuksen mukaiset määräajat tiedon esittämismääräysten noudattamiselle ovatkin selkeästi lyhyempiä kuin mitä esimerkiksi eurooppalaista tutkintamääräystä koskevassa direktiivissä edellytetään. Komissio on lisäksi arvioinut, että ehdotus helpottaisi toteutuessaan palveluntarjoajien asemaa, koska palveluntarjoajat komission mukaan jo nykyään vastaanottavat merkittäviä määriä niiden hallussa olevan tiedon esittämistä koskevia pyyntöjä, mutta palveluntarjoajilla ei ole selkeitä sääntöjä siitä, miten niiden tulisi näissä tilanteissa menetellä. Ehdotettu saattaa vaikuttaa jossain määrin vähentävästi poliisin kansainvälisen tiedonvaihdon resurssien tarpeeseen, koska nykyisin poliisille saapuvien tiedonhankintapyyntöjen määrä vähenisi kyselyiden mennessä suoraan palveluntarjoajalle. Toisaalta palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisten roolin kasvattaminen tiedon luovuttamismääräysten arvioinnissa saattaisi vaikuttaa resursseihin negatiivisesti, jos merkittävät palveluntarjoajat siirtäisivät toimintaansa Suomeen ja pyyntöjä tulisi tällöin arvioida Suomen viranomaisten toimesta.

Ehdotuksista voidaan toisaalta arvioida ehdotetussa muodossaan aiheutuvan palveluntarjoajille uudenlaisia tehtäviä, merkittäviä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa, koska näiden tulisi pystyä arvioimaan vastaanottamisensa määräysten sisältöä ja hyväksyttävyyttä asetuksessa edellytetyllä tavalla varsin laajasti ja koska näiden tulisi nimetä laillinen edustaja direktiivissä edellytettyihin tarkoituksiin. Kansallisesti vaikutus kuitenkin riippuu muun ohessa siitä, mihin jäsenvaltioihin palveluntarjoajat perustaisivat laillisia edustajia ehdotuksissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi.

Resursseista päätetään Julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) ja valtion talousarvioprosessin yhteydessä.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Kansallisessa valmistelussa on arvioitu ehdotusten suhdetta perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin ja perustuslakiin seuraavasti. Ehdotukset ovat Suomen perustuslain kannalta merkityksellisiä erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän, henkilötietojen ja luottamuksellisen viestin suojan näkökulmasta. Lisäksi asetusehdotuksen palveluntarjoajan velvoitteita koskevilla säännöksillä voidaan katsoa olevan liittymäkohtia perustuslain 124 §:ään, jonka mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Säännöksen mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Asetusehdotukseen sisältyvän sääntelyn voidaan katsoa olevan merkityksellistä myös perustuslain 1 §:ssä tarkoitetun Suomen täysivaltaisuuden kannalta. Lisäksi ehdotukseen sisältyvät toisen jäsenvaltion viranomaisille ehdotettavat toimivaltuudet ovat luonteeltaan sellaisia, että ne saattaisivat muodostua jossain määrin laajemmiksi kuin Suomen kansallisten viranomaisten toimivaltuudet kansallisen lain perusteella vastaavissa tilanteissa. Tämä epäsuhta saattaisi muodostua ongelmalliseksi perustuslain 6 §:ssä turvatus yhdenvertaisuuden kannalta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on ehdotuksesta annettua U-kirjelmää U 33/2018 vp koskevassa lausunnossaan esittänyt, että Suomen ei tule hyväksyä asetuksen ehdotettua sääntelyä palveluntarjoajille osoitetuista tehtävistä ja asemasta. Ottaen huomioon perusoikeuksien toteutumisen ja perustuslain 124 §:n sääntelyn valiokunta on korostanut sen jäsenvaltion viranomaisten asemaa, jossa toimivalta palveluntarjoajalta tietoja

pyydetään. Lisäksi perustuslakivaliokunta on painottanut vakavan huomion kiinnittämistä oikeusperustan asianmukaisuuden varmistamiseen.

Suomen ohella noin 10 jäsenvaltiota on alustavasti kannattanut sitä, että lainvalvontaviranomaisen tekemien määräysten arviointi tulisi palveluntarjoajan sijasta tai lisäksi tehdä toisen jäsenvaltion viranomaisen toimesta. Tätä on vastustanut noin 10 jäsenvaltiota, jotka ovat pääasiassa katsoneet, että uuden arvioinnin sijaan pitäisi luottaa määräyksen antajavaltiossa tehtyyn arviointiin. Kysymys on noussut keskeisimmäksi neuvotteluissa ja siitä on keskusteltu myös lokakuussa 2018 pidetyssä oikeus- ja sisäasioiden ministerineuvostossa. Keskustelu kysymyksestä jatkuu edelleen työryhmätasolla.

Eurooppa-neuvosto on päätelmissään 18.10.2018 katsonut, että asetus- ja direktiiviehdotukset tulisi hyväksyä lopullisesti nykyisen komission ja Euroopan parlamentin aikana eli viimeistään alkukevään 2019 aikana. Tavoite ei kuitenkaan vaikuta realistiselta ainakaan siltä osin kuin se edellyttäisi myös Euroopan parlamentin kannan valmistumista ja tämän pohjalta loppuun käytäviä trilogineuvotteluja lähikuukausien aikana. Todennäköiseltä siksi vaikuttaa, että neuvottelut asetus- ja direktiiviehdotuksista jatkuvat myös Suomen PJ-kaudella.

Asiakirjat

Edellä selostettu puheenjohtajan asetusehdotus sisältyy asiakirjaan 12113/2/18 REV 2.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Lauri Rautio / OM, lauri.rautio@om.fi, 02951 50380
 Janne Kanerva / OM, janne.kanerva@om.fi, 02951 50176
 Hannele Taavila / SM
 Maija Rönkä / LVM
 Tuuli Eerolainen / VKSV

EUTORI-tunnus

EU/2018/0927, EU/2018/0928

Liitteet

Viite

Asiasanat	oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa, oikeus- ja sisäasiat, perusoikeudet, rikosoikeus, rikosprosessioikeus, tietosuoja, kansainvälinen oikeusapu
Hoitaa	LVM, OM, SM, UM, VM
Tiedoksi	EUE, MMM, OKM, PLM, STM, TEM, TRAFI, TULLI, VNK, VTV, YM
